

חנה ראוכר , מבט על גוף עירום*

*ההרצאה כתובה בלשון דיבור בלתי אמצעי, כפי שהדברים נאמרו ישירות לקהל.



מראה תערוכה **עדות** בגלריה ארסופ, רישפון. 1994. מיצב של תשע דמויות נשים מצוירות בעירום פרונטלי, "גדולות מהחיים" העבודות בגובה 220 ס"מ על 152 ס"מ כל אחת.

התחלתי לצייר את העבודות הללו ב-1990 עם העלייה הגדולה מברית המועצות, הזמנתי נשים עולות חדשות אלי לסטודיו, כדי לעמוד מולן, ולנסות לעשות אתן עבודה. לא היה לי ברור מה אני הולכת לעשות, אבל הרגשתי חיבור מאד חזק לנשים הללו. הן הזכירו לי במראה הפיזי שלהן את אימא שלי, והרגשתי שהמצב שהן מצויות בו, המצב של להיות פליט, עקור, במעבר לארץ זרה, כשאתה כבר לא שם ועדיין לא פה, התחבר חזק מאד לביוגרפיה האישית שלי. אני גדלתי ביפו בשנות החמישים של המאה הקודמת, בקהילה של פליטים, עקורים וניצולי שואה.

הזמנתי רק נשים, כל מי שהייתה מוכנה לשבת לפני בסבלנות במשך שעות ארוכות, התקבלה בברכה, התחלתי לרשום אותן. רישומי פחם על קרטון, רישומים גדולים 140 על 100 ס"מ, הנשים מצוירות בגודל טבעי.



רישומי הכנה פחם על קרטון 140X100 ס"מ, 1990

באיזשהו שלב הרגשתי שאני צריכה לעבור לציורי שמן ולצייר אותן עומדות פרונטלית על בד גדול מאד, בגובה 2 מטר, כי חשבתי שהן צריכות להיות "גדולות מהחיים". וכך היה. הנשים הגיעו, לא בחרתי, עבדתי עם כל מי שהייתה מוכנה להקדיש לי 80 שעות מזמנה, 4 שעות לישיבה. בערך 20 פגישות. הן עשו זאת לפרנסתן.



עדות, שמן על בד ודיקט 220X152 ס"מ כל אחד. 1992-1994

כמו שאתם רואים, זו אישה גדולה מהחיים המתנשאת לגובה של שני מטר. שמת ליב, שכפות הרגליים של הדמות קוצצו. אני עובדת באופן אינטואיטיבי ולא מתכננת דברים מראש. חשבתי שזה מקרי, ואז ציירתי אישה נוספת, וגם אצלה קוצצו כפות הרגלים. הבנתי שזה לא מקרי, אולי זו דרך לבטא מצב של תלישות ועקירה. החלטתי להוסיף לציור המרכזי כנפיים. כדי להרים את הדימוי. כאילו שהדמות עולה על דוכן לתת עדות. וכך נוצר דימוי שמזכיר קצת איקונה נוצרית של אשה קדושה, גדולה מהחיים. פרופ' אבישי אייל, כינה אותן בשם "איקונות יהודיות חילוניות" במאמר שפורסם **בארבע על חמש** במאי 1993.

"נשים אלו גלו מתרבות אחת ולא הגיעו לתרבות אחרת. הן מנותקות מכל הקשר, ולא רק שהן מעורטלות מבגדיהן, גם אין שום חפץ בסביבתן המעיד על אישיותן או על עברן. במובן הזה אלה הן נשים שאינן שייכות לשום מקום ולשום זמן, הן אבודות בחלל ריק, בתוך נוף עוין, וכל שנוטר להן הוא גופן המיוסר וזיכרונותיהן. אם נרחיק קצת לכת נוכל לראות בציורים אלה איקונות-יהודיות-חילוניות, נטולות כל מסתורין דתי, המעמידות נשים אלה במעין 'סלקציה' נצחית לשיפוטו של קצין נעלם, שיגזור את גורלן. היותן של הדמויות 'נשים' מבוגרות' 'יהודיות' 'גולות' ו-'זרות' מגדיר באופן קטגורי את מעמדן ואת עתידן."

פרופ' גרגורי אוסטרובסקי מבקר האמנות של העתון בשפה הרוסית **וּסְטִי**, כתב ביקורת מאד אוהדת על התערוכה. **וּסְטִי** סרבו לפרסם את הביקורת, במקומה פרסמו כתבה לא כל כך אוהדת, בה כיסו חלק מעיני הנשים בפס שחור.



שחזור הדמויות מצונזרות, כפי שפורסמו בעתון וּסְטִי בעקבות התערוכה **עדות**

תגובת עורכת מוסף התרבות של **וּסְטִי** למאמר של אוסטרובסקי שפורסם **בארבע על חמש** בנובמבר 1994 הייתה: "תערוכה טעונה מהסוג הזה, מצוירת בסגנון היפר-ראליסטי מובהק, הצריכה עבודת תחקיר מקדימה, בשל הדרך בה הוצגו הנשים - עולות חדשות מרוסיה, אימהות וסבתות - בקונספט המציג את מצוקתן ועליבותן קבל עם. היא מעלה את בעיית הדימוי, הפוגע, לדעתה, בנשים עצמן, בבני משפחותיהן ובקהילה הרוסית כולה."

את ה"עולות" ציירתי מתוך אמפתיה והזדהות מלאה עם מצבן כפליטות ומהגרות, ראיתי בהן מעין דיוקן עצמי שלי. אין לי ביקורת על **וּסְטִי**, כי הם מבטאים הלך רוח מאד דומיננטי אצל חלק גדול מאד מהצופים שרואים עדיין בעירום של אישה מבוגרת עלבון.



מימין: **נערת לוח השנה**, שמן על בד, 135X185, 2003; משמאל: **נלי**, שמן על בד, 130X180, 1997

בסידרת **פיתוי** מופיעות נשים מבוגרות בעירום חלקי. **נערת לוח שנה** מצוירת על רקע לוח השנה של חייה והזמן רשום כרונולוגית על הלוח, אבל גם על הגוף והרגליים. היא זורקת יד מנותקת מהגוף קדימה, בתנוחה המזכירה קצת את בריאת האדם של מיקלאנג'לו. נערה נוספת היא **נלי**, אישה מבוגרת יפיפייה, כמו בובה גדולה שנזרקה בסוף היום לפינה. הדיוקן שלי מציץ ומתבונן בה מהצד.

אווה היא סצנה שמתרחשת לפני מראה. יש מראה מאחורי הדמות המרכזית ובה משתקפת הדמות שלי בסטודיו. הדמות בקדמת הבמה היא צבעונית וזוהרת, והדמות שלי מאחור אפורה ומשעממת, כמו פועלת שחורה של אמנות. אני כאילו מציצה באשה היפה שעדיין נאחזת בשרידי יופיה. אשה זרה שהגיעה משם, מארופה, ונשארה כאן, נטע זר, כמו שחקנית קולנוע של פעם.



אווה, שמן על בד, 105X199 ס"מ, 1999.

גם בפיתוי אני יושבת מאחור מתבוננת. ישנה דמות נוספת של בובת גבר, מעין מריונטה על חוט. יש משחק של מבטים בתוך החלל. הנערה מתבוננת בצופה, ההשתקפות שלה, היא בדיונית לחלוטין, מתבוננת במריונטה, ואני צופה בהם. יש פה ניסיון פיתוי שנידון מראש לכישלון, הנערה רזה מדי, והגבר, לא גבר, וכמו שאתם רואים, לא מגיב. בתמונת הפיתוי השניה שוב סצנה תיאטרלית של פיתוי, הדמויות עומדות לפני מראה, שבה משתקף הסטודיו ואני בתוכו. בקדמת הבמה, אישה יפה ולא צעירה, בתנוחה מפתה, מצליחה בכל זאת לעורר עניין. וזוכה למבט של בובת הגבר.



ימין: הפיתוי, שמן על בד, 135X185 ס"מ 2001-2002; שמאל: הפיתוי שמן על בד, 150X100 ס"מ-2002
2001

ב-2005 הצבתי את העבודה "נערות לוח שנה ושירי שרמוטה", מיצב ענק של הדפסים דיגיטליים, על הקיר החיצוני של בית האמנים בתל אביב. הדימויים שלי היו שתי נשים מבוגרות וצעירה אנורקטית בלבוש חלקי, והשירים, שירי שרמוטה, של המשוררת חוה פנחס כהן. שירי שרמוטה זו שירה גבוהה מאד של משוררת עטורת פרסים, שמשלבת בשירה שפה גבוהה ונמוכה. עירית תל אביב בקשה להסיר את העבודה מהקיר בגלל "תוכן בעייתי למקום". בעקבות בקשה זו פנינו חוה ואני במכתב גלוי לראש העיר:



נערות לוח שנה ושירי שרמוטה קיר בית האמנים בתל אביב, הדפס דיגיטאלי 2000X400 ס"מ 2005

"אדוני ראש העיר, השכנה ממול לא אהבה את 'נערות לוח השנה', 'כי הן גועל נפש' ואכן לא מדובר בדוגמניות יפיפיות כמקובל, ולכן העבודות מעלות שאלות על אופני ייצוג של גוף ויופי נשי באופן שיש בו הומור, ביקורת ופרובוקציה תרבותית. אפשר לראות בהן הצהרה

פמיניסטית העומדת כנגד מודעות אחרות המפוזרות ברחבי העיר מעל עמודי פרסומת גדולי ממדים, כולל בניינים רבי קומות מעל נתיבי איילון, בהן נשים מחצינות את גופן לצורכי צרכנות ופרסום. האם החצנת איברי גוף לצרכים מסחריים אינה 'תוכן בעייתי למקום', ואילו גוף אישה לבושה מצוירת כאובייקט אומנותי היא 'תוכן בעייתי למקום'? היכן ומהו הגבול בין השניים?

האם יתכן שהוועדה צנזרה את העבודה על קיר בית האמנים מטעמי צניעות? הן הדמויות לבושות בלבוש חלקי, שתיים בבגד ים ואחת בכותונת חושפת כתפיים זרועות ורגליים. אם מדובר בצניעות, הרי שבטיילת שלך, אדוני ראש העיר, מסתובבות נשים בלבוש דומה, ואם יתלונן השכן מרחוב הירקון על הנשים הלא צעירות ולא יפות המסתובבות בכתף חשופה או ברך גלויה, האם תסגור את הים?"

העבודות קיבלו הרבה מאד תקשורת ושרדו על הקיר במשך שלושה חדשים.

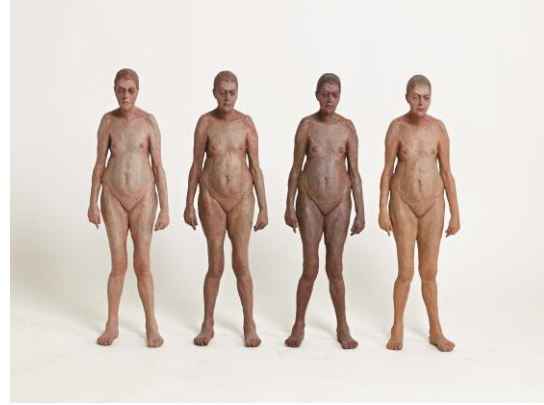


כיכר העיר מיצב בבית האמנים בתל אביב, פסלי אלומיניום צבועים, 2011

אחרי הפסקה ארוכה חזרתי לעירום, אבל הפעם בפיסול. גם שיניתי קנה מידה, במקום נשים "גדולות מהחיים" הפעם מיצב של עשרות פסלים "קטנים מהחיים" גובה 80 ס"מ. המיצב "כיכר העיר" הוצב בבית האמנים בתל אביב ב-2011. דמויות של עשרות גברים וכמה נשים, בעירום מלא.

הדימוי שחשבתי עליו, כשהתחלתי לעשות את הפסלים, היה, חבורה גדולה של דמויות אנשים קטנים עומדים עירום ועריה בפני בוראם. חשופים באמצעות העירום, פגיעות קיומית. עירום שלעניות דעתי, חף מכל רמז ארוטי. הכוונה הייתה ליצור מקום התכנסות, כיכר עיר, או כל מקום פתוח, שיכול להכיל כמות גדולה של אנשים. בדמיוני ראיתי מאות אנשים מתכנסים, הדמויות מתכנסות בציפייה למשהו חשוב שעתיד לקרות, אבל לא ברור מה. עבודות אלו, אולי סוגרות מעגל, 17 שנה אחרי, עם דמויות הנשים העירומות מ-1994. העירום הוא אותו עירום, פגיע מאד ולא ארוטי, מה שהשתנה הוא קנה המידה, הציור גדול מהחיים והפיסול קטן מהחיים.

אני מתחילה את תהליך הפיסול בעבודה בחימר. ואח"כ עושה יציקות אלומיניום, אותן אני צובעת בצבעי שמן. תהליך הצביעה הוא מאד חשוב, כי הפסלים נראים אחרת לחלוטין כשהם לא צבועים. הצבע מעניק להם חיות.



דיוקן עצמי כפול 4, גובה 75 ס"מ יציקות אלומיניום צבועות בצבעי שמן.

בספטמבר 2016 העלתי לפייסבוק את הפוסט "חווה ראוכלר אמנית החודש" - קישור לאתר העמותה לחקר אמנות נשים ומגדר בישראל. הפייסבוק מחק את הפוסט, בגלל העירום כנראה. העליתי שוב ושוב והפוסט נמחק. לבסוף הצעתי גרסה מצונזרת. וכך היה. אני זוכרת שהתנהל דיון מסביב לעניין של צנזורה על עירום בפייסבוק, נראה שפייסבוק קצת יותר ליברלים עכשיו. בעיקבות צנזורה של מירי רגב על העירום הצעתי בפייסבוק הצעה צנועה יותר.



משמאל: קבוצת דמויות, פסלי אלומיניום צבועים גובה עד 80 ס"מ. דמות האישה בחזית מוצגת עכשיו בתערוכה ב"מאנה כץ"; מימין: גרסה מצונזרת לפייסבוק. למטה: בעקבות צנזורה של מירי רגב על העירום, הצעה צנועה יותר.





דיוקן עצמי עם "הולדת ונוס", שמן על בד, 100X120 ס"מ, 2017

בהמשך יצרתי סדרה של שלוש עבודות בהן אני מתבוננת בונוס, מודל היופי של האישה המושלמת. ונוס מקורה מהמילה הלטינית Venia שפרושה חסד אלוהי. **בדיוקן עצמי עם "הולדת ונוס"**, אני מכניסה את הדיוקן שלי לתוך התמונה הקנונית של אלכסנדר קבנל, **הולדת ונוס**. ונוס שנולדה מגלי הים. קבנל, שהיה צייר אדיר, צייר יופי מושלם של אישה אלוהית, רוחנית מאד. אישה שהיא לא בשר ודם, אלא אידאל נשי חף מפגמים והיא לא רק יפה אלא כנראה גם טובת לב כמו קודמתה היוונית אפרודיטה, שהעניקה אהבה חסרת גבולות. והענישה את המזלזלים באהבתם של אחרים. ואני שואלת את עצמי, מה אני עושה עם כל הטוב הזה? טכנית, לא היה פשוט להתמודד עם הציור של קבנל. הציור הוא לא ציור ראליסטי, כמעט מטפיזי, הוא צייר מאד אנליטי, שמחפה על הרישום האנליטי גאומטרי של הדמות עם כתמים בעלי שוליים מאד רכים. וזה לא פשוט להעתיק אותו, מבלי לאבד את המימד הרוחני של הדמות.



מימין: דיוקן עצמי עם ה"מעין" של דומיניק אנגר, שמן על בד, 60X90 ס"מ, 2015; משמאל: דיוקן עצמי עם "מיס יוני 1944", שמן על בד, 60X50 ס"מ, 2015

מ"דיוקן עצמי עם המעיין" אני חוטפת מקלחת, מאידיאל היופי הנשי המושלם. רות מרקוס בזמנו העירה לי, שזו יכול להיות גם מצב שבו דמות המעיין מפרה אותי. "בדיוקן עצמי עם מיס יוני" מצויירת האידיאל היופי הנשי של נערות לוח השנה, שהיו נערות הפין-אפ (פין מזדקף) של שנות הארבעים והחמישים של המאה הקודמת. דמות האישה בפין-אפ מאד ממוקדת מטרה, היא לא פונה אל הראש של הגבר, ויש לו ראש, אלא ישירות למה שיש לו

מתחת לחגורה. כלומר הדמות צוירה במיוחד כדי לעורר מינית את הגבר. הציטוט כאן הוא מאיורים מפורסמים מאד של וורגה, שהופיעו בהרבה מאד לוחות שנה המיועדים לגברים - לוחות שנה שהיו חביבים על חיילים אמריקאים במלחמת העולם השנייה. האישה המופיעה כאן, הבלונדינית האולטמטיבית, הרוכבת על הראש שלי, היא הסבתא של כל נערות לוח השנה, שיפיעו מאוחר יותר, ומופיעות עד היום על שערי המגזינים לגבר. שום דבר לא השתנה.



דיוקן עצמי אלומיניום צבוע, גובה 55 סמ 2014 .